

1

מחיר הכוח

אלימות לא מוצדקת של שוטרים ושימוש לא מידתי בהפעלת כוח עולים יקר מאוד למשלם המיסים הישראלי, כך עולה מהדו"ח החדש שפרסמה השבוע המשטרה. אך האם במשטרה משנים את היחס כלפי שוטרים שנתפסו בקלקלתם? כלל לא בטוח

השוטרים פועלים באלימות והמדינה נאלצת לפצות. פיזור הפגנה בתל אביב צילום: דוני שוצר - פלאש 90

ולגוד מתוכן מסקנות, לקחים ודרכי פעולה עתידיות, "על מנת לצמצם הישגתם של נזקים הנגרמים כתוצאה

קפעה במקום וביצע את תפקידו, הוא קבות הנוק הד לא היה השוטר היחיד שהפעיל כוח מוד שגרמו לבני נגד התובע. בית המשפט הבודד בדיון

ר"ח חדש שפריסמה משטרת ישראל מגלה שבמהלך שנת 2013 שילמה

2

ד"ר ח'ה שפרסמה משטרה ישראל מגלה שבמהלך שנת 2013 שילמה המשטרה כמעט 20 מיליון שקלים כפי ציי לאזרחים התשלומים ניתנו בשל שימוש בלתי הולם בסמכות השיטורית במקרה הטוב, א במקרים נדירים יותר בעקבות אלימות ועבריינות שוטרים.

המחוז ששילם את הסכום הגבוה ביותר בשל פעולות רשלניות או פרשעות של שוטרים בשנת 2013 הוא מחוז המרכז (כ-4.3 מיליון שקלים). בהפרש ניכר אחרי מחוז הצפון עם כשלושה מיליון שקלים, ומחוז תל-אביב והמחוז הדרומי עם כ-2.5 מיליון שקלים כל אחד. שוטרי מחוז ירושלים, שבשנת 2012 הוביל עם סכום פיצויים עצום של כ-13 מיליון שקלים, גרמו בשנה שלאחר מכן להוצאת כמיליון וחצי שקלים 'בלבד' מהקופה הציבורית.

אחריות שילונית

סכום הפיצוי הגבוה ביותר - למעלה מלשני מיליון שקלים - ניתן למשפחתו של דניאל ישעיהו בעקבות ידי פוזי ו'שלני של שוטר ושל מתגרב במשטרת התנועה. השניים עצרו את רכבו של ישעיהו לאוד שהבחינו כי נסע ללא תגורת בטיחות. ישעיהו ניסה להניא את השוטרים מלרשות לו דרוח תנועה, ובינתיים רישום הדרו'ח התמאמה והוא החל בנסיעה מהמסום. מתגרב משטרת התנועה ריחו כי הרכב הנמלט פגע ברגלו. המתגרב שלף את נשקו, ויה לעבר הרכב ופגע באחד מיל די המשפחה. לאוד מכן ביצע גם השוטר ידי לעבר הרכב. נגד השניים והגשו כתבי אישום בבית משפט השלום בירושלים. המתגרב והשוטר הורשעו בשימוש פזיז ורשלני בכלי ירייה, והמתגרב הורשע גם בפציעה בנסיבות מזמירות. בדרו'ח לא נמסר אם נגד השניים ננקטו צעדים

איציק וויק

משמעותיים כדן קבות הנזק והי מוד שגרמו לכני המשפחה לקופה הציבורית. פיצוי הגבוה נוסף, בסך 963 אלף שקלים, שולם לאחד אברטבורג, שהוכה קשות על ידי

שוטרים בשנת 2005. אבוטבול שהה יחד עם אשתו וחבריה נוספים בדירה בתל-אביב. שוטרים נקראו למקום בעקבות תלונות שכנים על רעש שבקע מן הדידה. המשטרה טענה כי לאחד ש'האירוע הסלים' נאלצו השוטרים להשתמש בכוח סביר נגד אבוטבול אדריס. לאחר אותה הפעלת 'כוח סביר', כלשון המשטרה, כאשר אבוטבול כבר היה עצור בידי השוטרים ונגרד לניידת, הגיח שוטר חובט בראשו באמצעות אלה. אבוטבול נפגע קשה בפניו ובגבו, אושפז למשך שבוע וסובל מזקי גוף ונפש עד היום, בנוסף לפגיעה בפרנסתו בשל אחריות נכות לא מבוטלים שנקבעו לו. השוטר העימד לדין, הורשע ושחרר מן המשטרה בעקבות האירוע. מכלל הן אפשר לשמוע גם לא - אם במקרה הזה ציינה המשטרה בדרו'ח את הליכים המשמעותיים שנקטו נגד השוטר, הרי שבמקרים שבהם מחוסרים הליכים כאלה אוי סביר להניח שלא ננקטו כל אמצעים.

בבית המשפט התברר כי המשטרה אינה יכולה להתנער ממעשיו של השוטר האלים. 'השאלה בתיק הייתה עד כמה מגיעה אחריות המשטרה למעשיו של השוטר שהורשע, אשר נקט באלימות מיותרת, ללא צורך ותוך חריגה מכל נהל', נאמר בדרו'ח. 'מרכז היה באירוע משטרי, שבו השוטר היה חלק מהכוח

שפעל במקום והביצע את הפקודה, והיא לא היה השוטר המוד שהפעיל כוח נגד העובע. בית המשפט הבהיר בדיון כי קיימת אחריות שילונית למשטרה ודמות למעשי השוטר שהורשע. בשל אותה אחריות שילונית טפגה הקופה הציבורית את התשלום הגבוה של הפיצויים השוטרים האלים ודיכ בתשלום נגד השוטר שבוטל סכום של 28 אלף שקלים בלבד.

ללמוד מהטעויות

היועץ המשפטי של המשטרה, תת' ניצב ערד שאול גורדון, מצייין בפתח הדרו'ח כי בשנת 2013 נרשמה הידיה בטכום הפיצויים ששילמה משטרת ישראל בהשוואה לשנת 2012. אלא שנתון זה הוא רק חלק מהאמת. אכן, בשנת 2012 הוציאה המשטרה על פיצויים לאזרחים כ-28 מיליון שקלים - כ-30 אחוזים יותר ממה שהוציאה בשנת 2013. אולם עיון מדוקדק יותר מגלה כי בניגוד לשנת 2012 שבה הסתיים הטיפול כמעט בכל התיקים שנפתחו במערכת הנוזיקין (609 מתוך 629), הרי שבשנת 2013 הסתיים הטיפול רק ב-375 תיקים מתוך 640 תיקים שנפתחו במערכת.

הצפי לפיצויים שישולמו לאזרחים בגין תיקים שנפתחו בשנת 2013, גדול אפוא בדדבה מן השנים הקודמות, וככל מקרה לא מדובר בשינוי לטובה בהתנהגות השוטרים כפי שהציג אולי שנתגוב. מלבד זאת, סכום הפיצוי הממוצע עלה כ-15 אחוזים ל-53 אלף שקלים, וגם זה נתון שאיננו מפייע בדרו'ח המשטרת. רב פקר ערד מרב אלישוב, ראש תחום נויקין במטה הארצי של המשטרה, כתבת בפתח הדרו'ח כי הוא נועד לסייע למשטרה לזהות תופעות שחוזרות על עצמן או תקלות אחרות שניתן למפת

ולגוד מתוכו מסלולת לקיים דרכי מערה עתידות על מנת להצטרף הישגותם של נוקים הנגמים כחוצאה משלנות או מפעולה לא מקצועית ולא את סכומי הפיצויים המסוללים מתקציב המשטרה. עוד היא מוסיפה כי לסיים הדרו'ח נועד להביא למודעותם של השוטרים מקרים שבהם שילמה המשטרה סכומי פיצוי גבוהים במיוחד בגין טעות או פעולה רשלנית שוטרים. שוטרים שיש להם חלק מתהליך הסקת לקחים ומניעת הישנות תקלות רומות בעתיד.

ברוח דומה כתב גם תנ"צ גורדון: 'מטבע הדברים, גוף גדול כמו המשטרה המפעיל סמכויות שלטוניות המאפשרות לו, בנסיבות מסוימות, לשלול חירותם של אזרחים ואף לפגוע בשלמות גופם, צפוי להיות נתבע ואף לחוב בתשלום פיצויים. בחינה וניתוח התיקים בהם נדרשה המשטרה לפצות אזרחים בטכומים גבוהים מלמדה, על פי רוב, כי הכשל בהתנהלות השוטר נבע מטעות בשיקול דעת ומחוסר מקצועיות. במקרים, עלינו ללמוד מטעויות אלה ולמנוע הישנותם של מקרים דומים.'

קידום לשוטרים בעייתיים

אך האם במשטרה כאמת משנים את היחס כלפי שוטרים שנתפסו כקלקלתי כלל לא נטוה מכתב שנשלח השבוע מהמטה הכללי של המשטרה לתנועות אומ"ץ עשוי להעיד דווקא על מגמה הפוכה, של המשך התנכלות לשוטר שסירב לפעול בניגוד לנהלים ושחשף שחיתות במשטרה. זאת בזמן ששוטרים שסרדו מקודמים ומוצגים בתפקידים בכירים. מכתב ששלחה פקר ערד לינם חמו, קצינת תיאום הארגון באגף משאבי אנוש

השוטרים מנוכחים באלימות והמדינה מוכנה לפצות פוזי הפגנה בתל אביב צילום: רוני שוצר - פלאש 90

ליון מדובר במשימה שהיא בנפשנו. שוטר שתוקף אזרח מסוכן לדמוקרטיה הישראלית הרבה יותר ממחבל שרוצח אזרח. שחיתות במשטרה הרסנית לחברה בישראל יותר מאשר מטח רקטות מעזה

3

הכול שפיט

מיכאל בריס

לא רק מוסר נוצרי

למרות הצביעות והכחש השוררים בשיח זכויות האדם, דיני המלחמה מבטאים גם התקדמות מוסרית. העיקרון הקולקטיביסטי איננו יכול להוות הצדקה גורפת לפגיעה בבלתי מעורבים. תגובה

או המשמש מחסה מרצון לפעילות לחימה אינו 'בלתי מעורב'. מוסריות איננה עיוורון ואף אינה מורשת נוצרית שקרית. הלא אנו עצמנו מייחלים ליום שבו 'לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה'. אבל עד אותו יום עלינו להבדיל בין טוב לרע, בין אוד לחושך ובין ישראל לעמים. וכאותה פרוודיגמה (כתב) ששלח יהושע: הרצה לפנות יפנה, להשלים ישלים, לעשות מלחמה יעשה (ויקרא רבה יז, ו). אבל אל יבוא אחד כך בטענות שוא וברמעות שקר.

בשבועות האחרונים חזרה דילמת הפגיעה באזרחים שאינם מעורבים בלחימה לקדמת הדיון הציבורי. במאמרו במוסף זה ('צדק' 887) קבל ניר מנוסי על 'הלחולה' של תפיסה מערבית הדואגת לפגיעה מיותרת בצד השני, ולא לסיכון מיותר של הצד שלך, ואף מסתייג מהשימוש החריג בביטוי 'טוהר', שהוא 'מונח דתי מובהק', המשקף עמדה מערבית זו. במאמרו של עזר רבניץ ('צדק' 886), בעקבות מחקר של ר"ר משה רפ, הוא משתית את דיני המלחמה על גישה קולקטיביסטית, התומכת בחובתו של אדם אחד לסכן את חייו עבור הכלל ומצדיקה אף את הפגיעה בבלתי מעורבים.

הסרת קללת קין

מצד שני, אין בכך כדי להתכחש לכך שעלינו להמעיט ככל הניתן את הפגיעה הכללית צודקת בחייהם של בלתי מעורבים באופן אמיתי. אומות העולם 'התרבותיות' ביקשן לגרום

מיהו 'בלתי מעורב'
במאמרו הידוע בעניין הפגיעה באזרחים בפרשת קיביה, כתב הרב

שהביע תרעומת על המשך ההתנכלות לנצ"מ איל"ך.

ו"חוף מאמציו של המבקר לצערנו מהלך זה אינו נושא פה". בתגובה לרברים כתבה פקר חמר: "בנושא שיבוץ הקצין

במשטרת ישראל, ליו"ד הנהלת אומ"ץ, אריה אבנרי, מגלה כי המשטרה מפרה את ההתחייבות שלה לניצב משנה

4

במשטרת ישראל, ליו"ר הנהלת אומ"ץ, אריה אבנרי, מגלה כי המשטרה מפרה את ההתחייבות שלה לניצב משנה אפרים ארליך (קדמנטיס) להחזיר אותו לשירותיה לאחר שנות גלות ארוכות בשירותי כיבוי האש.

נצ"מ ארליך היה עד המפתח שהופיע בפני ועדת זיילר, שבדקה בשנת 2005 את הקשרים הפסולים בין צמרת המחוז הדרומי במשטרה לעבריני משפחת פריניאן. דו"ח הוועדה שפורסם שנתיים לאחר מכן חובל להתפטרות המפכ"ל דאז, משה קראדי, שהיה מפקד המחוז הדרומי בתקופה שבה נוצרו הקשרים הפסולים. זהותו של ארליך כעד המפתח בפרשה פורסמה בשנת 2006, ומאז התקפא קידומו למשך שבע שנים והוא הועבר לתפקידים שוליים. רק בשנת 2013, לאחר התערבות מבקר המדינה לשעבר, משה לינדנשטראוס, והמבקר הנוכחי, יוסף שרידא, הועלה ארליך לדרגת ניצב משנה לטקס הענקת הדרגות ציין המפקח הכללי של המשטרה, רב ניצב יוחנן דנינו, כי הצדק נעשה, גם אם באיחור ניכר. אולם כיום, יותר משנה לאחר מכן מתעלם דנינו מהגחמית באקר המדינה להגביל את השאלת ארליך למערך כיבוי האש למשך שנה בלבד. "על פי סיכום איתך הושאל ניצב משנה ארליך למערך הכיבוי, כאשר הן ברור שמניו זה הוא לפרק זמן מוגבל ולאחר מכן הוא יחזור לשורות המשטרה. מבקר המדינה החליט שפרק זמן זה יוגבל לתקופת של שנה בלבד", כתב אריה אבנרי למפכ"ל דנינו ביוני האחרון. לדבריו, אומ"ץ פנתה לאחריה שוב למבקר המדינה בבקשה שניצב ארליך יחזור לשרת במשטרה בוקדם וישובץ בתפקיד הולם את כישוריו המוכחים,

ו"חף מאמציו של המבקר לצערנו מהלך זה אינו נושא פרי". בתגובה לדרבים כתבה פסק דמו: "בנושא שינוי הקצין בשורות המשטרה, אתכבד להשיבך כי אנו מעריכים את רצונו של הקצין להמשיך ולתרום בשורות המשטרה, ואולם לאור שבקשת הקצין נבחנה על ידי הגורמים הנוגעים לעניין, לא נמצא בעת הזאת תפקיד הולם לקליטת הקצין במשטרת ישראל".

פרקליטו של ארליך המלוח איתו בשנות המאבק שלו, עו"ד פנחס פישלר, ציין בתגובה למכתבה של חמד כי לא נמצא למרשו תפקיד הולם משום שאיש לא טרח לחפש עבורו תפקיד שכזה. "המענה מוכיח המשך מסע של רדיפה ונקם אחרי חושף שחיתויות. רדיפה רבת שנים - ללא עילה, ללא צידוק. רדיפה לשם רדיפה", טען.

לעומת היחס לארליך, קצינים אחרים קודמו בשנה החולפת אף שבעברם התנהגות שמטילה כתם על המשטרה. כמו למשל אילן מור ואמיר ברטובים - שניהם ניצבי משנה שהורשעו על התנהגות שאינה הולמת שוט, אך קודמו בתפקיד. אילן מור היה ממלא מקום מפקד תחנת השרון במשטרה, ובמסגרת זו גם פיקד על המרחב במשך תקופה. הוא הורשע בבית הדין המשמעתי של המשטרה לאור שניסה לבפח עצמו על שוטרת זוטרה שסייע לגיטסה למשטרה. גם אמיר ברטובים, שהיה עוזרו של המפכ"ל לשעבר דודי כהן, הורשע בתקיפת שוטרת. הוא ננזף באופן חמור ונגזר עליו קנס של 5,000 שקלים. כמה חודשים לאחר אותה תקרית קודם ברטובים לתפקיד ראש מחלקת מחקר בחטיבת המודיעין של המשטרה. בשנה האחרונה קודמו השניים. "אתם כן שיבצו ומצאו להם תפקיד הולם במהלך השנה האחרונה", אמר גורם בכיר במשטרה,

שהביע תרעומת על המשך ההתנכלות לנצ"מ ארליך.

יועץ חיצוני

העיתונאי איתמר לוי, המסקר רבות באתר 'News1' את תיקי השוטרים שסרחו, טוען כי הדו"ח שעוסק בהוצאות המשטרה על פיזויים לאזרחים, המידע החלקי שנמסר בו, אי-נקיטת צעדים משמעותיים נגד שוטרים שסרחו והמשך ההתנכלות לחושפי שחיתויות בתוך המשטרה, מחייבים פתיחה של המשטרה לבדיקה חיצונית והחלפת הפיקוד הבכיר שלה בקצינים מחוץ למערכת המשטרתית. "צריך לשכור חברת ייעוץ, רצוי בינלאומית, שתקבל מנדט לבדוק הכל: כיצד ממינים את המועמדים לשיטוד וכיצד מכשירים אותם. כיצד פעולות ותננות וכיצד מנהלות היחידות הארציות. כיצד עובדים המזוזות וכיצד עובד המטה הארצי. מהם נהלי ההפעלה ומהן הדרכים להבטחת הציות. כיצד נחקרים מדללים האם מופקים לקחים. מהי התרבות הארגונית האם לשיטרים יש סיפק וגאווה", טוען לוי. "איום של קריסת שלטון החוק הוא החמור ביותר הניצב לפתחה של החברה הישראלית. פצצת אטום אירנית יכולה, חס וחלילה, להרוג מאות אלפים; היא לא יכולה להרוס את מדינת ישראל. לעומת זאת, אנרכיה חודסת מדינות מבפנים. מדובר במשימה שהיא בנפשנו. ראש הממשלה צריך לפקח אישית על יישומה, גם במחיר ויתור על עיסוק בנושאים אחרים. שוטרים שתוקף אורח מסוכן לדמוקרטיה הישראלית הרבה יותר ממחבל שרצח אורח. שחיתות במשטרה הרסנית לחברה בישראל הרבה יותר מאשר מסח רקטות מעזה".

mishpati@makorrishon.co.il

סיהו 'בלתי מעורב'

במאמרו הירוע בעניין הפגיעה באזרחים בפרשת קיביה, כתב הרב שאול ישראלי שיש להבחין בין שתי קבוצות אוכלוסייה - האחת היא זו התומכת במחבלים, והשנייה היא של נקיי הכפיים, המורכבת בעיקר מילדים. התומכים בפעילות הטרור מסכנים את חיילינו ואזרחינו כאחד, ואינם חסינים מפני פגיעה. ילדים קטנים אינם נחשבים לפוגעים, גם אם המחבלים מסתייעים בהם בלא יריעתם כמחסה, ואסור לפגוע בהם בכוונה תחילה. "זוה מובן מאליו שאם ישנה אפשרות להזהיר את הנקיים מפשע שיסתלקו מהמקום, שיש לעשות זאת, כשם שהוזהר הקיני לסור מעל העמלקי, 'פן אוסיפק עמו' (שמ"א טו, ו)", כותב הרב ישראלי.

המציאות של 'צוק איתן' הבליטה הבחנה זו, ואותה יש לשאת בקול מוסרי רם. אי-אפשר להחזיק את התבל בשני קצותיו. אי-אפשר לתמוך בטרור תוך הפרה של זכויות אדם בסיסיות ולבקש מחסה תחת אותן זכויות, ואי-אפשר לעוות את הגדרת המעורבות בלחימה. גם תמיכה פסיבית היא חלק מן הלחימה. יש לך פיר מנהרה בביתך, בבית ספרך, או בבית תפילתך? אתה מעודב בלחימה. נטל הראיה להוכיח שכפו אותך לכך מוטל עליך, ונטל זה לא הורם במבצע האחרון. על כן מקומות אלו איברו את החסינות המקודשת שלהם, שלה טוען מזכיר האו"ם בעיורונו.

התיחום המגדרי - כאילו נשים אינן חלק מן המאמץ המלחמתי הוא שקרי, מיושן ואף פוגעני. קטין המושך חייל לתוך מלכוד,

לכך שעלינו להמעיט ככל הניתן את הפגיעה הבלתי צורקת בחייהם של בלתי מעורבים באופן אמיתי. אומות העולם 'התרבותיות' ביקשו לגרור עצמן בכללי מוסר שבהם יגדלו במאדוע האנושי המחדיד ביותר, המלחמה.

אמת. הצביעות, הכחש והריקון המוסרי שולטים גם הם בתוכם זה, הלקחים רבות שיש חשכון האדם אינו אלא כסות עיניים גרידא. אבל לאורך זמן, השיח המוסרי של העולם אכן התקדם. כיום באים חשכון עם רודנים ורוצחים שפלים. פעולות שנתפסו בעבר כטבעיות לשרה הקרב איברו את הלגיטימיות שלהן, ובמקרים רבים הן אינן נעשות על ידי צבאות בתקופה המודרנית. היחס לשבוי, לחולה ולאזרח אינו זהה היום למה שהיה לפני מאה שנה, ובוודאי שלא לתקופות קדומות יותר. כלום אין כאן מהלך של התפתחות מוסרית? מעין הסרה אטית של קללתו של קין? כמו תיקון קללתו של חם בביטול העבדות (גם אם זו טרם מוגרה כליל) - כלום כל דבר האסור על סמך שיקולים הומניטריים מושתת בהכרח על תפיסות נוצריות או פוליטיות?

בלי ספק, העקרון הקולקטיביסטי חולש על רעיון המלחמה עצמו, ומעביר אותו מן הדין הפלילי וממוסר של יחידים אל הכלל. אכן, מן החייל בישראל נדרשת רמת ערכות הדרית גבוהה מזו של אורח. אבל כלום יש ברעיון הקולקטיביסטי לבדו כדי להצדיק פגיעה באזרחים שאינם מעורבים בלחימה, רק משום שהם שייכים לאותו עם?

הכותב הוא רב בית המדרש קוממונת אברת' בתל-אביב, ומלמד במרכז האקדמי 'שערי משפט'